

HRVATSKA KULTURNA BAŠTINA

Marijana Vukoja, Daruvar

Matka 23 (2014./2015.) br. 92

U ovom broju Matke upoznat ćemo vas s kulturnom baštinom Hrvatske. Hrvatska je zemlja čija se bogata kulturna baština otkriva unutar brojnih muzeja, galerija i crkava koje su danas nezaobilazno poglavlje UNESCO-ova popisa svjetske baštine.

UNESCO (eng. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization; hrv. Organizacija Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu) specijalizirana je agencija UN-a za intelektualna i etička pitanja na području obrazovanja, znanosti i kulture. Osnovana je 16. studenog 1945. godine. Sjedište organizacije je u Parizu. UNESCO čini 195 država članica i 8 pridruženih. Republika Hrvatska ratificirala je Statut 1. lipnja 1992. godine od kada je i punopravna država članica Organizacije.

Od 1972. godine, kada je usvojena Konvencija za zaštitu svjetske kulturne i prirodne baštine, do srpnja 2012. godine UNESCO je na Popis svjetske baštine uveo 962 dobra od čega su 745 kulturna, 188 su prirodna, a 29 su miješana dobra. Hrvatska se danas može pohvaliti s njih sedam.

Zadatak. Koliki udio od ukupnog broja svjetske baštine koja je pod zaštitom UNESCO-a čini hrvatska kulturna baština?

Slika 2. Kulturna baština Hrvatske

Slika 1. Zastava UNESCO-a

Upisana dobra Republike Hrvatske na UNESCO-ovoj Listi svjetske baštine

1. Povijesni kompleks grada Splita i Dioklecijanova palača

Najveći dalmatinski grad, Split, smješten je između rijeka Žrnovnice na istoku i Jadra na zapadu. Split je ujedno drugi hrvatski grad po veličini. Godine 1979. Split je zajedno s Dioklecijanovom palačom upisan u UNESCO-ov registar svjetske baštine. Grad je nastao za vrijeme cara Dioklecijana koji je 295. godine započeo s gradnjom velebne palače.

Slika 3. Rekonstrukcija Dioklecijanove palače po Hebrardu

Palača je napravljena od vapnenca, sedre i opeke. Vapnenac je bio dopremljen s otoka Brača, sedra se vadila iz obližnjih rijeka, dok se opeka izrađivala u obližnjim mjestima nedaleko Splita. Dioklecijanova palača nalikuje vojnom logoru – kastrumu. Građena je po uzoru na rimski tabor, ali je bila i carska rezidencija – ljetnikovac. Postojala su četiri ulaza u palaču, tri s kopnene i jedan s morske strane. Palača je podijeljena u dva dijela: na sjevernom su dijelu boravile posluga i vojska, i tu se nalazilo skladište, a na južnom je dijelu živjela carska obitelj. Dioklecijanova palača predstavlja nacionalno i svjetsko dobro te je važno svjedočanstvo kulturne tradicije i civilizacije.

Zadatak. U Dioklecijanovoj palači nalazi se Dioklecijanov stan iz kojeg je bio otvoren pogled prema moru. Riješite li jednadžbu $1.5x - \frac{x+13}{5} = \frac{2(x+36)}{3}$, doznat ćete koliko je prozora bilo u Dioklecijanovu stanu.

Slika 4. Dioklecijanova palača danas

2. Stari grad Dubrovnik

Na krajnjem jugu Hrvatske, na predivnoj dalmatinskoj obali smješten je grad Dubrovnik.

Dobro očuvano povijesno središte grada Dubrovnika štite gradski bedemi koji su na popisu UNESCO-ove svjetske kulturne baštine od 1979. godine. Građeni su od 13. do 17. stoljeća za potrebe obrane. Bedemi su dugi 1940 m, visoki do 25 m, prema kopnu debljine 4 – 6 m, a prema moru 1.5 – 3 m. Na sve četiri strane svijeta zidine su zaštićene kulama: kula Minčeta, kula Bokar, utvrda Sv. Ivan, tvrđava Revelin. Na glavnom zidu postoji ukupno 16 kula, 3 utvrde¹ i 6 bastiona². Sa zidina se pruža neopisiv pogled na Jadransko more. Šećući zidinama mogu se otkriti neka mjesta skrivena u mreži ulica na koja nikada ne biste naletjeli šećući gradom.

Slika 5. Kula Minčeta

Mnogi srednjovjekovni gradovi Mediterana i šire bili su utvrđeni sličnim bedemima, ali Dubrovnik je jedan od malobrojnih, ako ne i jedini koji ih je u potpunosti uspio sačuvati netaknute.

¹ Utvrde – vojna građevina namijenjena obrambenom ratovanju

² Bastioni – utvrđene građevine smještene istureno na oba kraja ravnog obrambenog zida

Zadatak. Marko svake sekunde prijeđe put od 0.6 m. Koliko minuta treba Marku da obiđe dubrovačke zidine ako je kod kule Minčeta stao i razgledao je 7 minuta?

Zadatak. Dubrovačko-neretvanska županija poznata je po uzgoju mandarina. Zbog kiša i bolesti ove godine urod mandarina slabiji je nego inače. Ovogodišnji očekivani urod na oko 2 milijuna i 200 tisuća stabala je 40 tisuća tona mandarina. Koliki je prosječni urod po stablu mandarina?

Slika 6. Stari grad Dubrovnik

3. Nacionalni park Plitvička jezera

Slika 7. Nacionalni park Plitvička jezera

Najveći, najstariji i najposjećeniji hrvatski nacionalni park, Plitvička jezera, proglašen je nacionalnim parkom 8. travnja 1949. godine.

Prostrani šumski kompleksi, iznimne prirodne ljepote jezera i slapova, bogatstvo flore i faune, planinski zrak, šumske staze, drveni mostići i još mnogo toga dio su neponovljive cjeline koju je UNESCO proglasio svjetskom prirodnom baštinom 1979. godine, među prvima u svijetu. Park je podijeljen na užu i širu zonu prema stupnju zaštite. Nalazi se na području dviju županija, 92 % parka je u Ličko-senjskoj županiji, a 8 % u Karlovačkoj. Područje Nacionalnog parka Plitvička jezera dio je Dinarskog krškog kraja te pripada jednoj od najdojmljivijih krških cjelina u svijetu. Vode Plitvičkih jezera prezasićene su otopljenim kalcijevim karbonatom čije taloženje tvori sedrene barijere. Starost aktivnih sedrenih barijera procjenjuje se između 6000 i 7000 godina, što odgovara njihovom nastanku nakon zadnjeg ledenog doba. Šume, osim što predstavljaju bogatu (šumsku) floru, staništa su mnogobrojne faune, pri čemu je važno spomenuti veliku i stabilnu populaciju sova i djetlovki koji su indikatori kvalitete šumskog ekosustava. Od krupnih sisavaca tu obitavaju smeđi medvjed, vuk, ris, srne, jeleni...

Zadatak. Sedmi razred iz Karlovca posjetio je Nacionalni park Plitvička jezera. Saznali su da se na Plitvičkim jezerima nalazi najveći slap u Hrvatskoj, Veliki slap, visok 78 m. Ivana je visoka 156 cm i zanima je koliko je puta slap viši od nje. Pomozi Ivani!

Slika 8. Veliki slap

Slika 9. Eufrazijeva bazilika

4. Kompleks Eufrazijeve bazilike u povijesnom središtu Poreča

Poreč je smješten na zapadnoj obali poluotoka Istre. Eufrazijeva bazilika predstavlja najvrjedniji spomenik kulture u Poreču. Sagrađena je na temeljima ranije trobrodne bazilike polovicom 6. stoljeća u doba biskupa Eufrazija po kome je zadržala ime. Eufrazijeva bazilika spada u kompleks građevina, a to su bazilika, atrij, krstionica i konfirmatorij.

Zadatak. Krstionica Eufrazijeve bazilike ima tlocrt oblika pravilnog osmerokuta. Duljina jedne stranice osmerokuta iznosi 6 anđeoskih lakata, a radijus kružnice opisane tom osmerokutu iznosi 5 anđeoskih lakata. Kolika je površina tlocrta krstionice? Anđeoski lakat, mjerna jedinica za duljinu, 7 je puta dulji od dlana, a jedan dlan iznosi 7.5 cm.

Slika 10. Krstionica Eufrazijeve bazilike

Za vjernike je Eufrazijeva bazilika mjesto okupljanja i vršenja službe Božje. Kompleks Eufrazijeve bazilike predstavlja i svjetski značajan povijesni spomenik što je 1997. godine potvrdio i UNESCO uvrštenjem u svjetsku kulturnu baštinu.

Zadatak. U Eufrazijevoj bazilici održavaju se koncerti klasične glazbe. Učenici i studenti na cijenu ulaznica imaju popust od 30 %. Student Luka odlučio je otići na koncert. Ulaznicu je platio 35 kn. Kolika je cijena ulaznice bez popusta?

5. Povijesni grad Trogir

Trogir, grad koji nosi titulu najočuvanijeg romaničko-gotičkog grada u centralnoj Europi, uvršten je na listu svjetske baštine UNESCO-a 1997. godine.

Trogir su osnovali grčki kolonisti s otoka Visa u 3. st. pr. Krista. Trogir oduševljava posjetitelje kulturno-povijesnim spomenicima i uskim ulicama te umjetničkim zbirka s brojnim remek-djelima. Među znamenitostima grada Trogira su: Katedrala sv. Lovre s Radovanovim portalom, kula Kamerlengo, Gradska vrata, palača Čipiko, Gradska vijećnica, crkva sv. Nikole sa zbirkom umjetnina „Kairos”, Muzej grada, Pinakoteka, te mnoge druge znamenitosti.

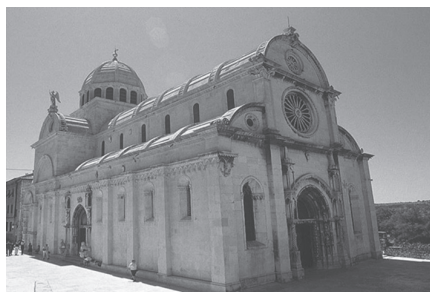
Slika 11. Kula Kamerlengo

Zadatak. Kula Kamerlengo naziv je dobila po kamerlengu – blagajniku koji je vodio sve financijske poslove u dogovoru s knezom. Blagajnik je bio pohlepan i odlučio je neukom narodu isplatiti odštetu nastalu tučom samo ako riješe zadatak koji glasi ovako: U blagajni je 70 zlatnika vrijednosti 2 i 5 denara. Ukupna vrijednost im je 299 denara. Koliko ima zlatnika od 5, a koliko od 2 denara?

Zadatak. Zračna udaljenost od Trogira do Dubrovnika iznosi 178 km. Koliko iznosi udaljenost između ta dva grada na karti ako je karta napravljena u mjerilu 1 : 500 000?

6. Katedrala svetog Jakova u Šibeniku

Katedrala sv. Jakova, čija je gradnja trajala od 1431. do 1536. godine, najveći je i najvrjedniji objekt graditeljskog naslijeđa grada Šibenika.

Slika 12. Katedrala sv. Jakova

Katedrala Sv. Jakova predstavlja jedinstveni spomenik europskog sakralnog graditeljstva i kao takva je uvrštena u UNESCO-ovu kulturnu baštinu 2000. godine. Francesco di Giacomo, Juraj Dalmatinac i Nikola Firentinac razvili su strukturu u cijelosti izgrađenu od kamena koristeći jedinstvenu tehniku za kupolu katedrale. Konstrukcija je započeta u venecijanskom gotičkom stilu, a dovršena je u stilu toskanske renesanse.

Katedrala ima oblik latinskoga križa. Duga je 38 metara, a široka 14 metara. Srednja lađa visoka je 19 metara, a kupola 31 metar. Jedina je katedrala u cijeloj Europi izgrađena isključivo od kamena, bez uporabe vezivne žbuke i drvenih konstruktivnih elemenata.

Slika 13. Skulpture glava na katedrali sv. Jakova

Poznata je po ikonografskim inovacijama, među kojima posebno mjesto zauzima niz od 71 skulpture ljudskih glava (individualni portreti suvremenika Jurja Dalmatinca), koji slovi za najbrojniju i najkvalitetniju galeriju portreta izloženu kao javni spomenik na jednom sakralnom spomeniku u Europi.

Zadatak. Obitelj Olivić, koju čine mama Oliva, tata Oliver i njihovo četvero djece, živi u zaleđu Šibenika i bavi se uzgojem maslina. Vrijeme je berbe maslina. Obitelj Olivić obere svoj maslinik od 80 stabala za 5 dana. Nakon dva dana dvoje se djece razboljelo i nije nastavilo s branjem maslina. Za koliko će ukupno dana obitelj Olivić obrati svoj maslinik? Za dobiti jednu litru maslinovog ulja treba oko 5 kg maslina. Jedno stablo može dati oko 30 kg maslina. Koliko će ulja imati obitelj Olivić od svojih maslina?

7. Starogradsko polje

Starogradsko polje na Hvaru upisano je u srpnju 2008. godine na Listu svjetske baštine kao sedmo hrvatsko dobro. Zauzima površinu od 1 376 53 ha.

Slika 14. Starogradsko polje

Zadatak. Koliku površinu zauzima Starogradsko polje u m²?

Starogradsko polje najveće je i najplodnije polje na jadranskim otocima. Danas je, kao i kroz cijelu svoju povijest, zadržalo poljoprivrednu namjenu,

bez većih suvremenih gradnji koje bi ugrozile izvornu sliku. Na plodnom polju uzgaja se vinova loza i maslina. Starogradsko polje danas predstavlja najbolje sačuvani antičko – grčki krajolik na Sredozemlju.

Zadatak. Starogradsko polje posebno je po svojim parcelama koje su opasane kamenim suhozidom. Parcelacija polja jedno je od remek-djela grčke kulture na Sredozemlju. 385. god. pr. Kr. oko stotinjak obitelji s otoka Parosa u Egejskom moru uputilo se prema Jonskom moru, kako su Grci nazivali Jadransko more, i našlo sigurno utočište u Starogradskom polju. Predvodnik doseljenika Okist zemlju je podijelio na parcele. Imao je kamene blokove zadane duljine i sebi je htio ograditi pravokutnu parcelu najveće površine. Koliko je duga, a koliko široka njegova parcela i kolika joj je površina?

Literatura

1. Dubrovnik – šetnja srednjovjekovnim zidinama,
<http://www.putokosvijeta.hr/dubrovnik/> (18. 10. 2013.)
2. Eufrazijeva bazilika,
<http://www.photo-galleries.org/eufrazijeva-bazilika.htm> (18. 10. 2013.)
3. Grad znamenitosti,
<http://tztrogir.hr/#52455> (18. 10. 2013.)
4. Katedrala sv. Jakova – UNESCO-ov spomenik,
<http://www.sibenikregion.com/hr/kulturna-bastina/unesco> (19. 10. 2013)
5. NP Plitvička jezera,
<http://www.putovnica.net/odredista/hrvatska/np-plitvicka-jezera> (18. 10. 2013.)
6. Split i povijesni kompleks Dioklecijanova palača,
<http://www.putokosvijeta.hr/split/> (18. 10. 2013.)
7. UNESCO,
<http://www.min-kulture.hr/unesco/> (17. 10. 2013.)
8. Zaštićeno područje i lista svjetske baštine,
<http://www.starogradsko-polje.net/> (19. 10. 2013.)

